

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Wstęp	13
ROZDZIAŁ I. Sporządzenie testamentu w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli na tle innych wad oświadczenia woli w innych systemach prawnych	21
1. Prawo niemieckie	21
1.1. Uwagi ogólne	21
1.2. Brak zdolności do testowania z powodu niewydolności umysłowej	22
1.3. Błąd i groźba	26
2. Prawo francuskie	27
2.1. Uwagi ogólne	27
2.2. Umysłowa zdolność rozrządzenia przez testament	27
2.3. Wady oświadczenia woli	30
2.3.1. Podstęp	31
2.3.2. Przemoc	31
2.3.3. Błąd	32
2.4. Względna niezdolność do otrzymania nieodpłatnego przysporzenia	32
3. Prawo angielskie	34
3.1. Uwagi ogólne	34
3.2. Zdolność do sporządzenia testamentu	35
3.3. Niedozwolone oddziaływanie	39
3.4. Oszustwo	40
3.5. Nieznajomość treści i brak akceptacji treści testamentu	41
4. Prawo amerykańskie	45
4.1. Rozwiązania modelowe	45
4.2. Zdolność do sporządzenia testamentu	46
4.3. Inne przyczyny nieważności testamentu	51

4.3.1. Niedozwolone oddziaływanie	51
4.3.2. Przymus	55
4.3.3. Błąd	55
4.3.4. Oszustwo	56
5. Prawo Luizjany	57
5.1. Uwagi ogólne	57
5.2. Rozwój prawa Luizjany	58
5.3. Okoliczności wpływające na ważność testamentu	60
5.3.1. Uwagi wprowadzające	60
5.3.2. Okres do reformy 1991 r.	60
5.3.3. Okres po reformie 1991 r.	65
6. Modelowe europejskie prawo spadkowe	71
6.1. Uwagi ogólne	71
6.2. Projekt grupy Fryderyka Zolla	72
ROZDZIAŁ II. Stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli	75
1. Stan wyłączający świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli	75
1.1. Uwagi ogólne	75
1.2. Brak świadomości	80
1.2.1. Uwagi wprowadzające	80
1.2.2. <i>Ratio legis</i>	81
1.3. Stopień świadomości wystarczający do sporządzenia testamentu	89
1.4. Miernik stanu świadomości	92
1.4.1. Uwagi wprowadzające	92
1.4.2. Założenia ogólne	94
1.4.3. Funkcjonalny miernik stanu świadomości przy sporządzaniu testamentu	97
2. Wiedza na temat dokonywanej czynności i jej skutków	102
3. Wiedza na temat majątku (przedmiotu świadczenia)	102
4. Wiedza na temat osób bliskich a wpływ treści testamentu na umysłową zdolność testowania	117
4.1. Uwagi ogólne	117
4.2. Naturalność rozrządzeń testamentowych	118
4.3. Wiedza na temat osób bliskich	126
4.3.1. Uwagi wprowadzające	126
4.3.2. Wiedza o osobach bliskich	126
4.3.3. Krąg osób bliskich spadkodawcy	127
5. Urojenia i omamy wpływające na sporządzenie testamentu	134
5.1. Uwagi ogólne	134
5.2. Urojenia lub omamy wynikające z zaburzeń psychicznych	138

5.2.1. Definicja	138
5.2.2. Urojenia i omamy dotyczące testamentu	140
5.2.3. Urojenia i omamy dotyczące majątku, którego dotyczy rozrządzenie	141
5.2.4. Urojenia i omamy dotyczące stosunku spadkodawcy do swoich krewnych	141
5.2.5. Istnienie podstawy urojenia jako okoliczność wyłączająca możliwość ustalenia niepoczytalności	148
5.2.6. Istnienie podstawy urojenia jako okoliczność wyłączająca możliwość ustalenia niepoczytalności – wyjątki	149
5.2.7. Urojenia i omamy dotyczące stosunku spadkodawcy do osób trzecich	151
5.3. Testament jako wynik urojeń lub omamów	152
ROZDZIAŁ III. Przyczyny stanu braku świadomości potrzebnej do sporządzenia testamentu	154
1. Uwagi wprowadzające	154
2. Organiczne zaburzenia psychiczne	158
2.1. Nedorozwój umysłowy	158
2.2. Upośledzenia fizyczne i umysłowe	162
2.2.1. Agonia	163
2.2.2. Choroby związane z wiekiem. Choroba Alzheimer'a. Demencja starcza	169
2.2.2.1. Uwagi ogólne	169
2.2.2.2. Medyczne aspekty chorób związanych z wiekiem	170
2.2.2.3. Typy spadkodawców cierpiących na choroby związane z wiekiem	174
2.2.3. Padaczka (rzeczywisty atak epileptyczny)	177
2.2.4. Niemożność mówienia lub pisania (stan wyłączający wyrażenie woli)	178
2.3. Stan po użyciu środków powodujących zakłócenia psychiczne	180
3. Funkcjonalne zaburzenia psychiczne (choroby psychiczne)	188
3.1. Uwagi ogólne	188
3.2. Schizofrenia, paranoja, mania i depresja – zagadnienia medyczne	189
3.2.1. Schizofrenia	190
3.2.2. Paranoja	191
3.2.3. Mania i depresja	191
3.3. Wpływ choroby psychicznej na rozrządzenia testamentowe – odesłanie	191
4. Symptomy wskazujące na możliwość istnienia zaburzenia psychicznego	192

4.1. Wprowadzenie	192
4.2. Model oceny	195
4.3. Chwila decydująca o ocenie stanu świadomości	198
4.4. <i>Lucidum intervallum</i>	200
4.5. Symptomy zaburzeń psychicznych. Przykłady	203
4.5.1. Uwagi wprowadzające	203
4.5.2. Zmiana obyczajów spadkodawcy	204
4.5.3. Ocena spadkodawcy przez osoby bliskie	204
4.5.4. Ekscentryczne zachowania spadkodawcy	204
4.5.5. Samobójstwo spadkodawcy	206
4.5.6. Treść poprzednich testamentów spadkodawcy	207
ROZDZIAŁ IV. Stan wyłączający swobodne powzięcie decyzji	
i wyrażenie woli	209
1. Koncepcja Biruty Lewaszkiwicz-Petrykowskiej i jej ogólna analiza	209
2. Ochrona swobody testowania spadkodawcy w ujęciu historycznym i porównawczym	221
2.1. Uwagi ogólne	221
2.2. Ujęcie historyczne	225
2.2.1. Prawo rzymskie	225
2.2.2. Glosatorzy, komentatorzy i ich następcy	227
2.3. Ujęcie współczesne	229
2.3.1. Ujęcie francuskie	229
2.3.2. Ujęcie niemieckie	235
2.3.3. Od niedozwolonego nacisku do oceny swobody powzięcia decyzji i wyrażenia woli – ewolucja w systemie <i>common law</i>	238
2.4. Wnioski	239
3. Brak swobody a koncepcje pokrewne – brak świadomości, błąd i groźba	242
3.1. Uwagi ogólne	242
3.2. Brak swobody a brak świadomości	244
3.3. Brak swobody a błąd	248
3.4. Brak swobody a groźba	249
3.5. Wnioski	252
4. Okoliczności wskazujące na stan wyłączający swobodę testowania	252
4.1. Uwagi ogólne	252
4.2. Podatność spadkodawcy na wpływ zewnętrzny	258
4.3. Możliwość wywarcia wpływu na spadkodawcę	262
4.3.1. Uwagi wprowadzające	262
4.3.2. Relacja zaufania	263
4.3.3. Okoliczności wzbudzające podejrzenia	266

4.4. Rola beneficjenta przy sporządzeniu testamentu	267
4.5. Nienaturalność rozrządzenia	271
4.5.1. Uwagi wprowadzające	271
4.5.2. Naturalność rozrządzenia a reguły wzajemności	273
4.5.3. Pokrzywdzenie naturalnych spadkobierców	275
4.6. Czas decydujący o stanie braku swobody	277
4.7. Wnioski	278
5. Podsumowanie	280
Zakończenie	283
Bibliografia	285